

ПРИЈЕДЛОГ МЈЕРА ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОЛОЖАЈА ЖЕНА И ДЈЕЦЕ ЖРТАВА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ У ОБЛАСТИ БРИГЕ О ДЈЕЦИ И ДОСТУПНОСТИ УСТАНОВА ЗА ДЈЕЦУ

Циљ и оквир Иницијативе

Циљ ове Иницијативе је доношење адекватних одлука или других подзаконских аката из надлежности локалне управе којима би се побољшао положај дјеце предшколског и школског узраста која су свједочила или преживјела насиље у породици, као и њихових мајки које су одлучиле да напусте насилну породичну или партнерску заједницу.

Приједлози у овој Иницијативи треба да допринесу умањењу општих посљедица насиља код дјеце која су свједочила или преживјела насиље у породици, а прије свега њиховој ресоцијализацији и смањењу ризика сиромаштва дјеце жртава насиља и њихових мајки/родитеља.

Приједлог мјера утемељен је на **Закону о социјалној заштити Републике Српске, Закону о заштити од насиља у породици, Закону о предшколском образовању и васпитању Републике Српске, Статуту општине Бијељина** као и међународним документима који су обавезујући за државу БиХ а посебно **Конвенцији УН о правима дјетета**.

Приједлог мјера утемељен је и на **емпиријском истраживању проблема и потреба жена које трпе или су преживјеле насиље у породици и партнерским односима** и анализи општих и прописа који регулишу приступ правима у области бриге о дјечи у општини Бијељина.

Опис проблема

Насиље у породици је универзална појава која прожима сва друштва, све културе и све регионе свијета. Оно спада у ред најтежих облика насиља јер се његовим испољавањем крше основна људска права и слободе чланова породице, као што је право на живот, право на слободу и безбједност, право на физички, психички и сексуални интегритет и др. Ова глобална патолошка појава изазива несагледиве посљедице и на индивидуалном и на друштвеном плану. Повећање криминалитета у друштву, малољетничка деликвенција насилно понашање људи у свакодневном животу, високи економски трошкови које друштво плаћа за санирање посљедица насиља у породици само су дио негативних посљедица које ова појава изазива.

Велики број међународних истраживања роднозаснованог насиља бави се посљедицама које насиље у породици и партнерским односима има на дјецу. Дјеца која доживе насиље у породици или су свједоци насиља над својим мајкама су такође погођена и насиљем и сиромаштвом, као и социјалном искљученошћу. Искуство насиља нарушава и штети емоционалном, психолошком, физичком и менталном развоју дјете и младих особа. Научне студије су показале да у 70 одсто случајева у којима жене трпе насиље од стране својих партнера, дјеца су такође злостављана. Што је озбиљније насиље над женом, израженија ће бити насилна дјела против дјете. Али чак и ако дјеца не морају сама да трпе физичко насиље, они су и даље под његовим утицајем: насиљем против њих се сматра и када морају да буду свједоци злостављања и пријетњи против својих мајки¹.

Иако је евидентно да је насиље над женама често повезано са насиљем над дјетом, ова чињеница још се не узима довољно у обзир. Често се од мајки очекује да заштите своју дјецу, док оне саме не добијају подршку и помоћ која им је потребна. Раства или развод не заустављају аутоматски ризик од трпљења насиља. Напротив, пракса и код нас као и у земљама Европе показује да развод од насилних супружника или партнера некада изазове најбруталније акте насиља².

Брига за добробит дјете један је од кључних разлога због којих жене трпе насиље у породици. Истраживања показују да жене које напуштају насилну заједницу веома често упадају у ризик сиромаштва а некада не могу да задовоље ни основне потребе своје дјете, као што су храна, одјећа, књиге за школу и сл. Тешко налазе или очувају посао јер немају подршку у чувању дјете док су на послу. Такође, њиховој тешкој материјалној ситуацији доприноси и необезбијеђена наплата издржавања за дјецу (алиментација). Сиромаштво њихових мајки аутоматски производи и сиромаштво дјете и умањује њихове шансе за нормалан развој и образовање.

Истраживање које је проведено у регионалном пројекту³ *Ка социјалној кохезији-утицај на политике социјалног укључивања за вишеструко маргинализоване групе жена и жртве насиља*, на узорку од 99 жена из БиХ које су преживјеле насиље рађено је методама фокус групних дискусија и полуструктурираних интервјуа на узорку од 99 жена. Истраживање

¹ The Poverty Risks of Women Affected by Violence and their Children Report on the socioeconomic situation in Austria, издавач - WAVE WOMEN AGAINST VIOLENCE EUROPE European Network and European Info Centre Against Violence, Vienna, Austria (2009)

² "У периоду 2000. – 2011. у Републици Српској почињено је 108 убистава у породици, од тога је 60 убијених жена жртава насиља у породици. (<http://www.vladars.net/sr-SP>)

³ Пројекат је подржан од стране Европске уније и провођен истовремено и по сличној методологији у Србији, Хрватској и БиХ. Партнерска земља из ЕУ у пројекту је Словенија, односно НВО Друштво СОС из Љубљане.

Пројекат „Ка социјалној кохезији – Утицај на политике социјалног укључивања за вишеструко маргинализоване групе жена и жртве насиља - „Лара“ Бијељина

је показало да по прекиду брачне или партнерске заједнице у којој се дешавало насиље, брига о дјечи постаје искључиво обавеза жене. Социјална структура испитаница указује на алармантни ризик сиромаштва које може постати трансгенерацијско.

Више од 95% жена које су учествовале у истраживању имају дјецу, најмање једна трећина чак троје и више дјеце. Само 22 жене од укупног узорка су запослене, од чега већина раде у нестабилним браншама приватног сектора. Већи број њих су последице развода напустиле кућу или стан које су стекла са мужем/партнером и живе као подстарке или код родитеља. Веома тешко добијају било какву помоћ друштва.

У сфери бриге о дјечи испитанице су потенцирале пет врста кључних проблема:

- лоша здравствена и социјална заштита за болесну дјецу и дјецу са посебним потребама,
- тешкоће у обезбјеђивању средстава за основне потребе дјеце као што су храна, одјећа, адекватно становање,
- препреке у школовању дјеце а посебно дјеце са посебним потребама, од недостатка средстава за куповину прибора и књига за школу до недоступности програма за образовање дјеце ометене у развоју,
- проблеми у наплати алиментације,
- чување дјеце за вријеме боравка на послу, недостатак помоћи у плаћању боравка дјеце у вртићима и установама за дјецу.

Жене које су запослене суочавају се са истим тешкоћама као и оне које не раде; имају мала или недовољна примања да покрију све трошкове бриге о дјечи, а као запослене немају право на социјална давања.

Законске претпоставке Иницијативе

Приједлог мјера утемељен је на Закону о социјалној заштити Републике Српске, Закону о заштити од насиља у породици, Закону о предшколском образовању и васпитању Републике Српске, Статуту општине Бијељина као и међународним документима који су обавезујући за државу БиХ а посебно Конвенцији УН о правима дјетета.

Закон о социјалној заштити Републике Српске, усвојен 4. априла 2012. године признао је права на социјалну заштиту дјечи жртвама насиља (Члан 17, а, тачка 4) као и одраслим особама које су изложене насиљу у породици (Члан 17, б, тачка б). У Члану 18. Закона, стоји да је корисник социјалне заштите дијете „коме се наноси физичка, психичка и сексуална патња или емоционална бол, као и пријетња таквим дјелима или занемаривање, небрига и незадовољавање основних животних потреба, што га озбиљно спутава да ужива у својим правима и слободама“. Закон о социјалној заштити, дакле препознаје сву

Пројекат „Ка социјалној кохезији – Утицај на политике социјалног укључивања за вишеструко маргинализоване групе жена и жртве насиља - „Лара“ Бијељина

ускраћеност у остваривању права на нормалан развој којем су изложена дјеца која свејдоче или су изложена насиљу.

Закон о предшколском образовању и васпитању Републике Српске у Члану 78. прописује обавезу јединица локалне самоуправе да обезбиједи дио средстава за суфинансирање боравка дјеце са сметњама у развоју, дјеце без родитељског старања, дјеце корисника права на новчану помоћ, **дјеце жртава насиља у породици**, у складу са Законом о социјалној заштити (Службени гласник Републике Српске, број 5/93).

Члан 23. Статута општине Бијељина, у области друштвене бриге о дјечи предвђа да Општина:

-обезбјеђује услове за боравак дјеце у предшколској установи, стара се о организовању различитих облика предшколског васпитања и образовања, превентивне здравствене заштите дјеце предшколског узраста, боравка дјеце у предшколским установама у складу са законом и обавља друге послове у складу са законом и актима Општине.

-Обезбјеђује услове за одржавање, изградњу и доградњу и опремање објеката установа друштвене бриге о дјечи и омладини као и услове за рад тих установа којима се обезбјеђује остваривање права у овој области из надлежности Општине“.

Међународним стандарди и документа које је БиХ ратификовала а који дефинишу права дјеце (жртва насиља) посебно у области приступа образовању су:

- Универзална декларација,,
- Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966) (ICCPR),
- Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1966) (ICESCR),
- Конвенција о правима дјетета (1989) (CRC),
- Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена (1979) (CEDAW),
- Конвенција о укидању свих облика дискриминације (1966) (CERD),
- Конвенција против мучења и других сурових, нехуманих или понижавајућих третмана и кажњавања.

Основа свих међународних докумената је да је право на образовање повезано и неотуђиво људско право, а оно укључује и приступ дјеце предшколском образовању. Оквирни закон о предшколском образовању у БиХ као функције предшколског образовања дефинисао је:

- обезбјеђење услова за оптималан развој сваког дјетета;
- помоћ родитељима у бризи за његу, заштиту, развој, васпитање, његу, заштиту, развој и опште благостање дјетета;
- допуњавање породичног васпитања;
- улагање друштва у благостање и напредак.

Предшколско образовање на подручју општине Бијељина

Предшколско васпитање и образовање на подручју општине Бијељина остварује се у четири предшколске установе сходно одредбама Закона о дјечјој заштити РС ("Службени гласник Републике Српске" број: 04/02) и Закона о класификацији дјелатности и о регистру јединица разврставања ("Службени гласник Републике Српске " број:04/97): Дјечији вртић "Чика Јова Змај", Установа за дјецу "Дјечје забавиште Драган и Зоран", Јавна установа за предшколско васпитање и образовање – вртић у природи „Штрумфоград“ Љељенча и Дјечије обданиште "Димех-Луана". Ове установе осим цјелодневних програма, реализују и полудневне и краће, алтернативне предшколске програме.

Програми предшколског образовања под повољнијим условима доступни су само дјечији која похађају Јавни вртић „Чика Јова Змај“ док приватни вртићи послују на комерцијалној основи и од родитеља наплаћују економску цијену боравка дјече. Општинским прописима није дефинисано које категорије дјече имају предност при упису у јавни вртић, а интерни правилник о цијенама боравка дјече у јавном вртићу није до сада предвиђао дјечју жртве насиља као категорију која има право на нижу цијену боравка.

Приједлог мјера

Имајући на уму законски оквир, евидентиране потребе, као и посљедице које насиље у породици има на нормалан развој и образовање дјече жртава, предлаже се да:

1. Скупштина општине Бијељина, посебном одлуком призна права дјече која су преживјела или су свједочила насиљу у породици на помоћ у превазилажењу трауме насиља пружањем сљедећих облика заштите и подршке;

-савјетодавни и психосоцијални рад у превазилажењу трауме (у оквиру служби социјалне заштите и у образовним установама)

-материјалну помоћ у обезбјеђењу основних потреба за нормалан приступ образовању

-субвенционирање боравка дјече жртава насиља у установама за предшколско образовање и васпитање

-други облици подршке зависно од процјене потреба.

2. Административна служба, надлежно одјељење или надлежно скупштинско тијело иницирају потписивање протокола о сарадњи субјеката заштите и образовних институција на заштити дјече жртава насиља.

Образложење

Закон о социјалној заштити Републике Српске прописао је основна права из социјалне заштите за жене и дјецу жртве насиља у породици.

Међутим, посебна пажња и заштита према дјечи која су свједочила или преживјела насиље у породици у области предшколског васпитања и образовања као и помоћ у набавци књига, прибора и потрештина за школу позициониране су у област проширених права.

Имајући у виду право локалне управе да утврди проширена права из области социјалне заштите, најбоље рјешење у овој области је доношење **општинске одлуке о заштити дјече жртава насиља у породици**. Одлука би укључивала основна права ове категорије дјече која су већ препозната у Закону о социјалној заштити и признавала проширена права из социјалне заштите као што су: **право на субвенционирање боравка у установама за дјецу, продужени боравак у основним школама, помоћ у школовању дјече жртава насиља и друге евидентирание потребе ове категорије, како би се умањиле посљедице насиља по развој дјетета**.

Такође, имајући у виду комплексност проблема насиља над дјецом, било би посебно важно иницирати усвајање протокола о поступању и сарадњи надлежних субјеката у заштити дјече жртава насиља у породици и других облика насиља. Поред Центра за социјални рад потписници протокола обавезно би требало да буду све основне и средње школе са подручја Општине, установе за дјецу (и јавни и приватни вртићи), остали субјекти заштите који су укључени у спречавање насиља над дјецом (полиција, тужилаштво, суд, и др.) и невладине организације које у дјелокругу рада имају бригу о дјечи. Додатну стручну помоћ за израду протокола спреман је пружити Уред Омбудсмана за дјецу Републике Српске, који то потврђује и писмом подршке овој иницијативи.

Извори:

Закон о социјалној заштити Републике Српске,

<http://www.narodnaskupstinars.net/cyrl/?page=133&kat=10&vijest=3906>

Оквирни закон о предшколском одгоју и образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“ број 88/07).

Закон о предшколском васпитању и образовању Републике Српске („службени гласник Републике Српске, број; 119/08)

Пројекат „Ка социјалној кохезији – Утицај на политике социјалног укључивања за вишеструко маргинализоване групе жена и жртве насиља - „Лара“ Бијељина

Закон о дјечијој заштити ("Службени гласник Републике Српске“, број 4/02, 17/08 и 1/09)

УН Конвенција о правима дјетета,

[http://prezentacije.mup.gov.rs/Deca/dl/Konvencija_o_pravima_deteta_sa_fakultativnim_protokolima_lat.pdf](http:// prezentacije.mup.gov.rs/Deca/dl/Konvencija_o_pravima_deteta_sa_fakultativnim_protokolima_lat.pdf)

The Poverty Risks of Women Affected by Violence and their Children, Report on the socioeconomic situation in Austria, WAVE WOMEN AGAINST VIOLENCE EUROPE European Network and European Info Centre Against Violence, Vienna, Austria (2009)

